

УДК 796.85:355.23

ПІДГОТОВКА КЕРІВНИКІВ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ У ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Сергій РОМАНЧУК, Віктор РОМАНЧУК,
Олександр БОЯРЧУК, Олександр ГУСАК

Академія сухопутних військ

Житомирський військовий інституту Національного авіаційного університету

Анотація. В статті розглянуто підготовку курсантів військово-навчальних закладів до організації та проведення фізичної підготовки з підлеглим особовим складом. Проаналізовано спеціальну педагогічну літературу щодо визначення принципів та функцій навчально-виховного процесу в підготовці керівників форм фізичної підготовки. Запропоновано напрямки вдосконалення системи підготовки командирів підрозділів до проведення занять з фізичної підготовки з підлеглим особовим складом.

Ключеві слова: військова освіта, керівники, форми фізичної підготовки, принципи, функції, напрямки.

Постановка проблеми. Якість бойової підготовки прямо залежить від якості навчання. Тому у військових навчальних закладах у курсантів – майбутніх офіцерам – формують методичні навички у проведенні занять із різних розділів бойової підготовки, в тому числі з фізичної підготовки.

У щорічних звітах державної екзаменаційної комісії відзначається низький рівень методичної підготовленості випускників, а саме: слабкі теоретичні знання основ фізичного виховання; недостатні вміння організації та проведення форм фізичної підготовки; невміння застосовувати засоби фізичної підготовки для удосконалення бойової готовності.

Процес фізичної підготовки курсантів не повинен зводитися лише до формування фізичних якостей, а повинен містити відповідний комплекс теоретичних знань, практичних і методичних навичок. Актуальним питанням у системі фізичної підготовки залишається місце методичної підготовки курсантів у педагогічному процесі.

Робота виконана за планом НДР Управління фізичною підготовкою Збройних сил України «Фізична підготовка як основний засіб вдосконалення бойової та морально-психологічної готовності військовослужбовців Збройних Сил України», шифр «Фізична підготовка».

Аналіз останніх досліджень та літературних джерел. Аналіз керівних документів доводить, що наявність єдиного процесу навчання, розвитку та виховання військовослужбовців свідчить про замкнуту освітню структуру та конкретні функції, що повинно забезпечувати підготовку військових фахівців із певним рівнем методичної підготовки [3, 6].

М.І. Нецадим у своїх роботах виділяє заклади військової освіти де формується методична підготовленість військовослужбовців [4]:

- ліцеї з посиленою фізичною підготовкою, а також середні школи та у період строкової служби;
- військові навчальні заклади як основні базові ланки системи військової освіти, де на первинні (дві-три) посади готуються офіцери з вищою військово-спеціальною освітою;
- Національний університет оборони України;
- курси перепідготовки й підвищення кваліфікації офіцерів;
- під час навчань офіцерів у повсякденній діяльності, у системі командирської підготовки та самостійної роботи.

Є.Д. Анохін, О.М. Лойко та інші розглядають підготовку курсантів з фізичної підготовки у двох самостійних напрямках: спеціальний, характерний для випускників-начальників фізичної підготовки, та загальний, характерний для випускників-командирів підрозділів. Підготовка реалізується в рамках основних ієрархічних ланок, які автономно функціонують, що забезпечує відповідний кваліфікаційний рівень підготовленості [2, 5]

В.М. Романчук та інші вважають, що теоретична та практична підготовленість курсантів у ВНЗ повинна розв'язувати такі завдання:

- створення базового фонду знань з теорії та методики фізичної підготовки;
- формування організаційно-методичних умінь відповідно до посадового призначення;
- оволодіння навичками самостійної фізичної підготовки;
- розвиток фізичних і спеціальних якостей, удосконалювання рухових військово-прикладних навичок;
- самовдосконалення базової підготовки в інтересах підтримки професійної працездатності військовослужбовців, формування стійкості організму до впливу несприятливих чинників військово-професійної діяльності [1, 7].

Мета дослідження – дослідити систему підготовки курсантів ВНЗ до організації та проведення занять фізичної підготовки військовослужбовців.

Завдання: визначити принципи та функції підготовки керівників форм фізичної підготовки; виявити напрямки вдосконалення бойової готовності військовослужбовців під час організації фізичної підготовки.

Основні результати дослідження. Наші дослідження системи військової освіти довели, що раціональне вирішення завдань готовності випускників до організації та проведення фізичної підготовки реалізується через визначальні принципи, до яких належать: наступність і поступовість, уніфікація, диференціація й інтеграція, підпорядкованість і взаємозумовленість, стимуляція й саморегуляція.

Ці принципи самі по собі використовуються в різноманітних науково-практичних і педагогічних роботах. Разом з тим під час дослідження проблем навчально-виховного процесу фізичної підготовки у ВНЗ вони здобувають своє дидактичне наповнення, що свідчить про їх новизну.

Принцип наступності і поступовості спеціальних знань, формування рухових військово-прикладних навичок, а також організаційно-методичних умінь передбачає вирішення однієї з головних проблем, пов'язаної з дублюванням інформаційного потоку знань, сформованих у курсантів. Реалізація принципу повинна здійснюватися за механізмом поглиблення та розширення спеціальних знань, що стимулює пізнавальну активність курсантів.

Принцип уніфікації змісту, а також методики навчання курсантів обумовлений великою кількістю неспоріднених військових спеціальностей. Це визначає необхідність пошуку шляхів раціонального використання навчального матеріалу. Механізм реалізації ґрунтується, поперше, на визначенні вимог до підготовленості всіх курсантів до рівня виконання обов'язків командира взводу, а, по-друге – на єдності вимог до випускників однопрофільних спеціальностей, що припускає однорідність змісту й характерні типові методики навчання.

Принцип диференціації навчальної інформації відповідно до кваліфікаційних вимог до підготовленості на завершальному етапі навчання та інтеграції освітнього процесу до діяльності за посадовим призначенням ґрунтується на діалектичному взаємозв'язку військової практики з навчанням у ВНЗ. Реалізація принципу базується на відповідності змісту й методики навчання штатно-посадовому призначенню випускників різних військових спеціальностей.

Принцип підпорядкованості й взаємозумовленості обумовлений особливостями професійної діяльності випускників. Підпорядкованість проявляється у взаємозв'язку практичних вимог та методичних завдань різних курсів навчання, а взаємозумовленість – у їх взаємозв'язку з нормативами бойової підготовки.

Принцип стимуляції пізнавальної активності й саморегуляції військово-професійної діяльності при виконанні функціональних обов'язків із фізичної підготовки різними категоріями військовослужбовців обумовлений необхідністю формування практичних та методичних навичок самостійної роботи з управління їхнього фізичного стану. У цей процес залучений увесь особовий склад ЗСУ із єдиною відмінністю в тому, що одні займаються переважно навчанням підлеглих, а інші – саморозвитком. Тому незалежно від профілю спеціальності, у навчальному процесі важливо створювати умови та використовувати такі організаційно-мето-

дичні прийоми, які активно стимулювали б до творчої пізнавальної діяльності та на цій основі – до самовдосконалення.

Реалізація названих принципів дозволить домогтися змістовного взаємозв'язку й наступності спеціальних знань, навичок і вмінь у різних підсистемах військової освіти, які автономно функціонують незалежно від майбутньої спеціальності випускника.

Результати досліджень дозволили нам сформулювати загальні і спеціальні функції системи підготовки курсантів ВНЗ до організації та проведення форм фізичної підготовки.

Освітньо-формувальна функція припускає засвоєння спеціальних знань із теорії фізичної підготовки, формування рухових військово-прикладних навичок, а також організаційно-методичних умінь відповідно до основного призначення випускників військово-навчальних закладів на 2-3 вищі посади.

Найповніше у військах і військово-навчальних закладах реалізується розвивальна функція, що сприяє підвищенню рухового потенціалу військовослужбовців у процесі багаторічної служби за рахунок поліпшення антропометричних показників, удосконалювання фізичних та спеціальних якостей, поліпшення або підтримки фізіологічних можливостей функціонування основних систем організму.

У цьому контексті досить гармонійною є виховна функція, що припускає формування стійкої мотивації до занять фізичними вправами в інтересах підвищення боєздатності військ, удосконалювання емоційно-вольової стійкості військовослужбовців, прищеплювання звички до систематичного фізичного тренування.

Реалізація розвивальної функції дозволила звернути увагу на органічну єдність зі спеціальною інтегрувальною функцією, яка дозволяє створити конкретні педагогічні умови для акцентованого формування оптимального фонду спеціальних знань, рухових навичок, організаційно-методичних умінь під час навчання курсантів і досягнення їх змістовного та процесуального взаємозв'язку з бойовою практикою військ.

Особливої значущості набуває процес визначення критеріїв оцінної вартості різних дій під час виконання нормативних вимог із бойової і фізичної підготовки. Часткова неузгодженість параметрів оцінювання призводить до парадоксальної ситуації, коли певні категорії військовослужбовців із низькою індивідуальною фізичною підготовленістю цілком успішно виконують бойове завдання.

Усунення такої невідповідності здійснюється реалізацією компенсаторно-коректувальної функції, яка передбачає вдосконалення професійно важливих якостей і розширення базових знань у системі командирської підготовки. Ця функція найбільш характерно проявляється в процесі професійної діяльності різноманітних категорій військовослужбовців у військах. Вона характеризує ефективність освітнього процесу в конкретних ВНЗ і створює об'єктивну базу для індивідуалізації фізичної підготовки, зокрема, офіцерів на основі динамічного розвитку комп'ютерних технологій.

Рекреаційно-оздоровча функція вирішує завдання відновлення та підтримки працездатності особового складу після істотних фізичних і нервово-емоційних навантажень військово-професійної діяльності за рахунок раціональної організації активного відпочинку. Загальнопедагогічна спрямованість та зміст занять повинні сприяти профілактиці несприятливих впливів різних чинників бойової роботи на організм військовослужбовців під час оптимальної рухової активності, що дозволяє задовольняти не лише біологічні, а й емоційні потреби за рахунок характерної переорієнтації на неспецифічні види діяльності.

Самоосвітня функція забезпечує задоволення особистих потреб військовослужбовців з поглиблення спеціальних знань, формування практичних навичок і вмінь як у процесі навчання, так і самостійно під час професійної діяльності. Характерною рисою цієї функції є її поєднувальна роль у системі загальної освіти та фізичної підготовки, як окремої її частини. Спрямованість на активізацію пізнавальної діяльності сприяє гармонійному розвитку особистості не тільки в рамках фізкультурної освіти, а й у сфері загальнолюдських цінностей.

Висновок. Педагогічний аналіз професійної діяльності військових фахівців дозволив визначити характерні тенденції розвитку системи підготовки випускників до організації фізичної підготовки. До них належать:

- підготовка випускників навчальних закладів до організації фізичної підготовки під час виконання своїх обов'язків за штатною та на 2-3 вищі посади;
- поглиблення фундаментальних знань із фізичної підготовки як бази для подальшого усвідомленого сприйняття нової інформації, її переробки й трансформації на конкретну практичну діяльність;
- професіоналізація фізичної підготовки та посилення прикладної спрямованості на завершальному етапі навчання;
- оптимізація освітнього процесу.

Перспективи подальших досліджень. Безумовно, подані структура, завдання, принципи, функції й тенденції не вичерпують усіх шляхів розвитку системи підготовки випускників до організації та проведення фізичної підготовки. Подальше цілеспрямоване дослідження цих напрямків дозволить оптимізувати навчальний процес у навчальних закладах і розробити конкретні пропозиції з удосконалення змісту, організації та методики навчання військових фахівців-майбутніх командирів підрозділів, відповідальних за готовність особового складу до бойової діяльності.

Список літератури

1. Аналіз існуючої системи підготовки офіцерів та вимог до керівників, що залучені до проведення занять в період первинної військово-професійної підготовки / О. Г. Піддубний, О. М. Ольховий, Г. Г. Лисак, Б. П. Смірнов // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : зб. наук. пр. / [за ред. С. С. Єрмакова]. – Х., 2004. – № 1. – С. 41-42.
2. *Бородин Ю. А.* Способы оптимизации учебного процесса по физической подготовке курсантов военно-учебных заведений / Ю. А. Бородин // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання та спорту : зб. наук. пр. / за ред. С. С. Єрмакова – Х. : ХДАДМ (ХХП), 2002. – № 28. – С. 40-47.
3. Настанова з фізичної підготовки у Збройних Силах України (НФП-97). – К. : М-во оборони України, 1997. – 150 с.
4. *Нещадим М. І.* Військова освіта: новий етап розвитку / М. І. Нещадим // Військо України. – 1998. – № 1. – С. 8-10.
5. Порадник молодому офіцеру – організатору фізичної підготовки і спорту в військових частинах ЗС України : навч. Посіб. // Є. Д. Анохін, О. М. Лойко, С. А. Єрємін, В. Е. Щукін. – Л. : НУ „Львівська політехніка”, 2000. – 112 с.
6. Про затвердження інструкції „Про організацію освітньої діяльності у вищих військових навчальних закладах Збройних Сил України та військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів України” : наказ М-ва освіти і науки та М-ва оборони України № 221/217 від 13 квітня 2005 р.
7. *Романчук В. М.* Фізична підготовка у Збройних Силах України : навч. посіб. / В. М. Романчук, С. В. Романчук. – Ж. : ЖВІРЕ, 2004. – 144 с.

ПОДГОТОВКА РУКОВОДИТЕЛЕЙ ФИЗИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ ВО ВРЕМЯ ОБУЧЕНИЯ В ВОЕННЫХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ

**Сергей РОМАНЧУК, Виктор РОМАНЧУК,
Александр БОЯРЧУК, Александр ГУСАК**

Академия сухопутных войск

Житомирский военный институт Национального авиационного университета

Аннотация. В статье рассмотрена подготовка курсантов военно-учебных заведений к организации и проведению физической подготовки с подчиненным личным составом. Про-

анализировано специальную педагогическую литературу относительно определения принципов и функций учебно-воспитательного процесса в подготовке руководителей форм физической подготовки. Предложено направления усовершенствования системы подготовки командиров подразделений к проведению занятий по физической подготовке с подчиненным личным составом.

Ключевые слова: военное образование, руководители, формы физической подготовки, принципы, функции, направления.

FITNES INSTRUCTORS DURING THE PERIOD OF STUDIES OF MILITARY EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS

**Sergiy ROMANCHUK, Victor ROMANCHUK,
Alexander BOYARCHUK, Alexander GYSAK**

*The Academy of Land Forces
Zhytomyr Military Institute of National Aviation University*

Annotation. The article deals with the study of training influence of cadets of military educational establishments onto organization and conducting of physical training with subordinate crew. The special proceedings on pedagogy dialing with the principles and functions of educational process in training of instructors of physical training have been analyzed. The directions to improve the training system of subdivision commanders to exercise with subordinate crew are suggested.

Key words: military education, instructors, forms of physical training, principles, functions, directions.